
Sõnaderoheke skolastika artiklis "Perestroika metamorfoosid hariduses" («Edasi» 21. jaanuar 1989) ja kohati selles esinev demagogia vaevalt aitab meil hariduselu oluliselt parandada, pigem tekitab selles senisest veelgi enam ebakõlasid. Selle ilmeks näib tõenäoliselt olla järjekordne katse kahtluse alla seada hariduskomitee loomise ja komitee esimehe määramise protseduur. (Asja tugevdamiseks on isegi K. Vaino märgu võetud!)

Üldteada on tõsiasi, et demokraatlikes riikides valib oma kabineti koosseisu peaminister, iga minister aga temaga koostööd teha tahtva meeskonnana. Eesmärk — koorena! Seda tehti ka meil. V. Rajangu kandidatuuri soovitasid aga peale selle ka vabariigi koolide parteiorganisatsioonide sekretäride vabariiklikust nõupidamisest osavõtjad ja Ülemnõukogu hariduskomisjoni liikmed. Süüdistada ministrite nõukogu väheste pingutamise eest uue komitee loomisel on aga küllaltki vastutustundetud.

Muidugi esineb vähem kui aasta tagasi loodud hariduskomitee tegevuses (ja selle juhtide tegevuses) ka suuremaid ja väiksemaid puudusi (kes teeb, see võib ju ka eksida), kuid teha neist perestrojka antipoodid ja kooliühenduse aktiivsed pidurdajad, seda teha võivad vaid väga kibestunud ja ebaobjektiivsed inimesed, kelle tegevust on õigesti (nende endi arvates aga muidugi valesti) hinnatud.

Mille alusel väidavad artikli autorid, et hariduselus vaitseb loovat mõtet abistav, administratiivkäsunduslik juh-
timisstiil ja autoritarism! Kelle initsiaativil aga kuulutati siis välja vabariigi haridus-
uenduse programmide konkurss, millest võisid osa võtta kõik soovijad ning millele esitati kokku 102 tööd. Kes aga organiseeris ja mis tulemustega lõppes riigile üle neljakümne tuhande rubla maksma läinud füüsikaprogrammide ja -õpiku ühe osa koostamine, millest võttis osa vaid valitud seltskond ning millest jäid illegipärast kõrvale vabariigi seni kõige enam tuntud füüsika metoodikud ja paljud kogemustega ning häid õpetöö tulemusi saavutanud õpetajad? Teada on vaid see, et tegijad on ise oma tegevust kiitnud, tulemustele aga neutraalset ja objektiivset hinnangut üldsuse poolt antud ei ole. Kuidas füüsikaprogrammid maailmavalgust nägid ja mille eest maksti, selgub Ene Sarve artiklist (vt. Füüsikaõpetus. Tln.: VÕT, 1988, lk. 53—76).

Et uus komitee esimees ja paljud teised haridustöötajad sellise tegevuse hukka mõist-
sid, kus koosistumiste eest
maksti küllaltki soliidseid sum-
mad, ei ole midagi imestada.
Seda tööd tehti tihti peale oma
tegeliku põhitöö ajal. Teiste
õppeainete programmide koos-
tajad tegid seda tööd aga ilma
mingit lisatasu saamata, pal-
jud neist puhtühiskondlikus
korras. Nagu teada, esimese
ürituse organiseeris vastloodud
hariduskomitee, teise aga en-
dine haridusministeerium. Nii
et enne oli demokraatia, praeg-
uga autokraatia! Või on
need mõisted segi aetud?

Ei ole õige ka koolieksperi-
mendi idee väljakäimine PTUI
töötajale V. Ruusile ja P. Le-
pikule ainuüksiliselt. Kus se
avalikkusele esitati, oleks pi-
danud tõsie artikli pühul siis-
ki märkimist leidma. Akadee-
mik Heino Liimets on näiteks
hariduse diferentseerimise ja
humaniseerimise (selles seis-

nebbi ju kooliuuenduse idee olemus) tuline pooldaja ja propageerija olnud kogu oma pedagoogilise tegevuse jooksul. Idees esitati küll nn. tüvi- ja haruhariduse loomise ning koolide humaniseerimise ja diferentseerimise mõtted, täiesti lahtiseks jäi aga selle realiseerimise strateegia ja taktika. Ei olnud ka selge, milleks, mida ja kuidas eksperimenteerida, kuidas saadud tulemusi hinnata. Kuni hariduskomitee loomiseni, s.o. ca 1,5 aastat ei suudetud nendele küsimustele vastust anda.

Ka haridusministeeriumi korraldatud suurte mõttetalgute kasutegur oli minu arvates küllaltki väike, tulemuste töötlus jäi ju vägagi pinnaliseks ja lünklikeuks. Mis kasu oli artiklis märgitud «tohtust ideede pagasist», kui nendest järeldusi ei tehtud ja neid ei kasutatud edasises töös. Konkursi paremaid töid aga rakendati meie väbariigi haridusplatvormi koostamisel, mis sai üldiselt hea hinnangu ka üleliidulisel haridustöötajate kongressil.

Keda aga uskuda, kas endist haridusministeeriumi koolivalitsuse ja praeguse hariduskomitee üldhariduse valitsuse juhatajat Ants Eglonit, kes oma ettekandes meie vabariigi haridustöötajate konverentsil andis objektiivse ja kriitilise hinnangu haridusuuenduse 1,5aastasele käigule (vt. ka A. Eglon, «Kooliuuenduse järjepidevus», «Nõukogude Kool» 1988 nr. 1, lk. 11–14), või siis artikli autoreid, kes väidavad, et kuni komitee loomiseni toimus uuendus täie hooga ning sellega oli kõik korras, siis hakkas aga komitee seda oluliselt takistama?

Vahe on selles, et endise haigusministeeriumi tööstiliseloomustas mingi närville. kaootiline tormamine, praeguse oma aga läbikaalutud, plaanipärane tegevus, mis tugineb just kollektiivsetele arvamustele. Nende saamiseks loodigi komitee juurde nõuandva ühiskondliku organina teadusnõukogu, mille koosseisu kuuluvad suurte koolitöö ja teaduslik-metoodiliste kogemustega teadurid ja kõrgkoolide õppejõud. Komitee esimehel peab ka enesel siiski olema mingi õigus valida, millise nõuandva organi loomist peab ta otstarbekohaseks ning ühe loomine ei vältista ka veel teiste nõukogude loomist. Allakirjutanu aga ei määranud nõukogu esimeheks komitee esimees, vaid valisid tagaselja nõukogu liikmed.

Kohatu ja isegi solvav on värrelda selle nõukogu liik-
meid NSV Liidu Pedagoogika-
akadeemia juhtkonnaga ning
kahtluse alla seada nende
kvalifikatsioon. Seda pole igä-
ühne kohta küll personaalsest
õeldud, kuid selge viihe on
sellele artiklis olemas. Sama-
hästi võib ju kahtluse alla
seada iga kõrgkoolidiplomi
omaniku, sellehulgas ka ar-
tikli autorite tegeliku kvalifi-
katsiooni.

Teadusnõukogu esmane ülesanne ongi ettepanekute tegemine meie haridusplatvormi täiustamiseks, õppeplaanide projektide läbiarutamine ja soovistuste andmine nende muutmiseks. Seda tehakse muidugi tihedas koostöös nimetatud materjalide autoritega. Seejuures toetub iga nõukogu liige nii enda kui ka tema juhitava kollektiivi arvamustele ning kodu- ja välismaa õppeplaanide analüüsile. Lähemal ajal töötatakse välja ka meie vabariigi seisukohalt olulisemate pedagoogiliste

uurimistööde temaatika, tehakse ettepanekud neid tähtsate teadus- ja õppeasutuste vaheliste uurimiskollektiivide loomiseks. Nõukogu koosolekud toimuvad plaanipäraselt vähemalt kord kuus. Täiesti üksik ja haridusüldsust desorienteeriv on arvamus, et praegune hariduskomitee ei durdab kooliühtmist, ta teeb seda aga teiste vahendite ja meetoditega endise haridusministeeriumiga võrreldes.

Ei saa ju ka hoone planeerimist ja ehitamist enne alustada, kui on olemas selge projektülesanne, nii peab ka eeskätt selge olema haridusarendamise eesmärk. See peab hõlmama nii isiksuse kui ka ühiskonna sotsiaal-majandusliku arengu vajadused käesoleval etapil. Sellised eesmärgid saab kindlaks määrata tõsiste teaduslike uuringutega, mitte aga juhuslike ajurünnakutega, nagu meil korraldati. Näiteks meie põhjanaabrite, soomlaste juures algas haridusuuendus seitsmekümnendate aastate lõpul eeskätt hariduse üldkontseptsiooni, siis üld- ja kutsehariduse (sellehulgas ka kõrghariduse) kontseptsiooni, edasi nende realiseerimise strateegia ja taktika väljatootamisega, materiaalse baasi kindlustamisega jm. ning uuendus kestab siiani.

Artikli autorid väidavad, et meie vabariikast NSV Liidu Pedagoogikaakadeemiasse ülesseatud kandidatuure haridus-üldsuse ei arutanudki. Kahjuks nad ei tea, et vastavalt akadeemia põhikirjale esitavad kandidaadid akadeemiasse teadusutustele nõukogud ja akadeemia liikmed, üldsuse arutelu pole siiani nõutud. Meie kandidaate toetasid aga mitmete teadusutustele nõukogud nii Eestist kui ka teistest liiduvabariikidest.

Haridusseltsi juhtkonda ja selle seltsi tegevust ning liikmete arvu tuleks aga tingimata laiemale pedagoogilisele üldsusele tutvustada. Seltsi juhtkonna valimisel peaks kaasa rääkima ka kogu vabariigi haridusüldsus, mitte mõnikümmand nn. aktivisti, kelle hulka kuulub ka üks mainitud artikli autoritest. Kas ka see, et haridusselts ei ole saavutanud vabariigi haridustöötajate hulgas autoriteeti, ei olnud üheks ajendiks Akadeemilise Pedagoogilise Seltsi ja Õpetajate Liidu loomiseks?

Kas meie väikeses vabariigis peab haridusasutuste süsteem olema minikoopia teiste suurte liiduvabariikide omale ja isemajandamise tingimustes end sellisena õigustama, on ülimalt küsitav. Teadusnõukogu oma ühel istungil kuulas ära oma liikmete arvamused õpetajate täiendushariduse ümberkorraldamise kohta ning oli arvamusel, et senist süsteemi on vaja oluliselt muuta. Samal arvamusel oldi hariduskomitee parteialgorganisatsiooni lahtisel koosolekul. Põhjused on toodud V. Rajangu artiklis «Nõukogude Õpetajas» 28. jaanuaril. Kas see ei olnud ka üheks põhjuseks VÕTi ase-direktori ja kateedrijuhataja kohusetäitja emotsioonidele tugineva artikli kirjutamisel? Arvan, et õpetajate täienduskoolituse muutmiseks peaks tingimata oma sõna ütleva ka õpetajad ise.

Tõsi, pedagoogikateaduses on seni esinenud olulisi puudusi, mille allakirjutanu juhtis oma sõnavõtus tähelepanu ja tegi ettepanekuid nende kõrvaldamiseks ka üleliidulise haridustöötajate pedagoogikateaduse sektiioonin ning millete on juttu ka tema artiklis «**Koondmõtteid pedagoogikateaduse hetkeseisust**» (ilmu ajakirja «**Nõukogude Kool**» aprillinumbris). Üheks olulisemaks puuduseks meile senises pedagoogikateaduses

oli asjaolu, et haridust ei vaadeldud kui ühiskonna alusüsteemi ja selle üksikuid elemente — üld-, kutse-, täiendusharidust — vaadeldi isoleeritult, mitte aga tihedas vastastikuses ja järjepidevas seoses. Kahjuks see tendents kestab siiani nii üleilulises kui ka vabariigi ulatuses. Artikli autorid leiavad aga jällegi, et hariduskomitee peamiseks ülesandeks peab olema üldhariduse juhtimine! Kas tõesti lööb veel praegugi välja endine ametkondlik suhtumine hariduse korraldamisse? Või on selle põhjuseks VÕTi endine tegevus ainult üldhariduskoolide õpetajatega ja laste-aednikega? Kas demokraatia tähendab siis, et allasutus juhib komiteed ja jagab temale ülesandeid, või on see hoopis anarhia?

Peale selle on komitee oma tegevuses praegu just peamist tähelepanu osutanud hariduse kõige nõrgema lüli, üldhariduse taseme tõstmisele vt. sõnavõttud ajakirjanduses). Küllalt tõsiselt on võetud vabariigi haridustöötajate konverentsil esinenud EPA rektori prof. O. Saveli sõnavõttu, milles ta märkis, et see lüli ei ole täitnud siiani oma ülesandeid ega andnud õpilastele korralikku üldharidust. Kas siis selleks on jälle süüdi vaevalt tööle hakanud hariduskomitee?

Kooli uuenduse realiseerimiseks oleks pidanud endine haridusministeerium ühendama või asjalikult koordineerima kõikide oma allasutuste (eeskätt PTUI ja VÕT) tööd, mitte aga looma veel ühe iseseisva allüksuse kooli uuenduskeskuse (KUK) — kateedrina VÕTi juures. Nagu teada, kõrgkoolide ja ka VÕTi kateedri õppejõudude peamiseks tegevuseks peab olema loenguline töö, KUKis aga on selleks teadustöö. Järelikult oleks pidanud selline asutus seaduslikel alustel töötama PTUI juures sektorina või laboratooriumina. Selline väike kollektiiv ei suuda ka üksinda lahendada kooli uuenduse teaduslikke probleeme. Ka IME-probleeme ei suutnud lahendada ainult üks väike grupp teadlasi, selle praktilise lahendamisega tegelevad praegu paljud vabariigi teaduskollektiivid. KUKi praeguse staatuse kohta on kahtlust avaldanud ka selle enese töötajad.

Teadusnõukogu üheks olulisemaks ülesandeks ongi vabariigi pedagoogika alal tegutsivate teadustöötajate koondamine ühe mütsi alla, nende tegevuse koordineerimine ja teaduslik suunamine. Teadustöötajatele peaksid aga hinnangu andma eeskätt inimesed, kes on kodus teaduse loogikas ja teadustöö metoodikas ning kes teadustöö tulemusi ei näe üksnes praktitsistlikest aspektidest lähtudes.

Lõpetuseks tahaks loota, et meie vabariigi haridustöötajad siiski ükskord ka konsolideeruksid, tõriuksid tagaplaanile oma isiklikud ambitsioonid ja rakendaksid kogu oma energia hariduselu edendamiseks, mitte aga haridusüldsust desorienteerivate pingete loomiseks. Tuleb ka täheldada, et kõige rohkem kahju toovad uutmisele need inimesed, kes oma läbimõtlematu aktiivsusega loovad ainult näilise pildi uutmisest ning võivad oma tegevusega selle hoopiski hukutada.

ANTS KÕVERJALG,
Eesti NSV Riikliku
Hariduskomitee teadus-
nõukogu esimees